

Nieuwe campagne tegen zwerfvuil

Indevuilbak schakelt deze zomer een versneling hoger in de strijd tegen zwerfvuil. Onder andere op autosnelwegparkings wordt dit jaar stevig ingezet.

Engagement

Hoe hoger de betrokkenheid en hoe groter het engagement, des te beter zijn de resultaten. Een waarheid als een koe die ook geldt voor het afval-, materialen- en bodembeheer. De verhalen in deze editie van OVAM.link illustreren dat treffend. Neem bijvoorbeeld de strijd tegen zwerfvuil. Jaarlijks ontstaat er in Vlaanderen 17.500 ton zwerfvuil. Dat opruimen is een gigantische en dure klus. Maar 'voorkomen is beter dan genezen', zo luidt het gezegde, en daarvoor hebben we ieders betrokkenheid en engagement nodig. De baseline van onze zwerfvuilcampagne is dan ook 'Kleine daad, groot resultaat'. Deze zomer zal u de campagne weer tegenkomen langs snelwegen, aan bushaltes en in treinstations.

Engagement is ook het codewoord bij de nieuwe coachingtrajecten van Indevuilbak, het samenwerkingsverband van Fost Plus, de VVSG en de OVAM. Vanaf dit jaar gaan vijftig lokale besturen en overheidsorganisaties de uitdaging aan om zwerfvuil terug te dringen, in ruil voor een tweejarig coachingtraject met financiële ondersteuning (p. 2). De ervaringen van de stad Beringen (p. 3) tonen ons alvast wat je kan bereiken via een integrale aanpak, met aandacht voor vrijwilligersengagement.

Betrokkenheid leidt niet alleen tot betere resultaten, het creëert ook draagvlak. Van 11 januari tot 10 maart kon iedereen deelnemen aan het openbaar onderzoek over het ontwerpplan rond huishoudelijk afval. Maar liefst 335 lokale besturen, federaties, organisaties en betrokken burgers bezorgden ons hun opmerkingen en suggesties. Op basis daarvan kon de OVAM het ontwerp bijsturen en ter goedkeuring voorleggen aan de Vlaamse Regering (p. 4).

Tot slot gaan we naar Tessenderlo, waar de VMM en de OVAM van start zijn gegaan met de sanering van de historisch zwaar vervuilde Winterbeek. Een opmerkelijk saneringsproject over een afstand van 17 km dat maar liefst 1000 percelen omsluit. Maar minstens even opzienbarend is het communicatietraject dat aan de sanering gekoppeld is. Achthonderd gezinnen zullen de volgende vier jaar via onder meer infomarkten en een projectwebsite nauw betrokken worden bij elke stap in dit opmerkelijke saneringsproject (p. 6).

Veel leesplezier.

Jan Verheyen, woordvoerder

2

Gezocht: 50 gemeenten die zwerfvuil willen aanpakken

4

Nieuw afvalplan bijgestuurd

5

Eerste gebouw uit gerecycleerd beton in de maak

Vlaanderen
is materiaalbewust

Zwerfvuil is veel burgers een doorn in het oog.

Via intensieve coaching van vijftig lokale en Vlaamse besturen wil Indevuilbak, het gezamenlijke initiatief tegen zwerfvuil van Fost Plus, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de OVAM, de problematiek aanpakken. Neemt ook uw gemeente de handschoen op?

Gezocht: 50 gemeenten die zwerfvuil willen aanpakken

Drie op de vier Vlamingen ergeren zich aan zwerfvuil. Het leidt tot de vervuiling van bodem en rivieren, zorgt voor een onveilig gevoel op straat, betekent een verlies van recycleerbare materialen en de opruim kost handenvol geld: in 2013 ging het om 17.500 ton, goed voor meer dan 61 miljoen euro.

Om het zwerfvuilprobleem krachtadig aan te pakken heeft Vlaams minister van Omgeving Joke Schauvliege begin 2016 een overeenkomst ondertekend met de verpakkingsindustrie. De sector legt per jaar 7 miljoen euro extra op tafel om de strijd tegen zwerfvuil in Vlaanderen op te voeren. De doelstelling: tegen 2022 moet het zwerfvuil in gewicht met 20 procent dalen ten opzichte van 2014. Bovendien moet de Netheidsindex, die de openbare netheid objectief in kaart brengt, over heel Vlaanderen stabiel blijven. Op probleemlocaties zoals autosnelwegparkings, haltes van openbaar vervoer en afvalinzamelpunten moet de Netheidsindex er zelfs met 10 procent op vooruitgaan.

Hoe vuil is uw gemeente?

Hoe die ambities werkelijkheid moeten worden? **Eva Gijsegom** van de OVAM: "In het najaar van 2016 start Indevuilbak een tweejarig coachingtraject op bij vijftig lokale besturen en overheidsorganisaties als De Lijn en het Agentschap Wegen en Verkeer. Om te beginnen brengen we de openbare netheid van de gemeente in kaart: hoe vuil is het, waar ligt het zwerfvuil, vanwaar komt het? Die analyse bepaalt vervolgens welke knelpunten we samen met het lokale bestuur prioritair aanpakken. Een coach van Indevuilbak ondersteunt de gemeenten, zowel op inhoudelijk als financieel vlak."

Van de gemeenten die in zo'n coachingtraject stappen, wordt een duidelijk engagement verwacht: "De deelnemende lokale besturen moeten enorm gemotiveerd zijn om komaf te maken met het zwerfvuil op hun grondgebied", beklemtont Eva Gijsegom. "In ruil krij-

gen ze een financiële tegemoetkoming en begeleiding op maat van Indevuilbak."

In 2018 wordt de vernieuwde Vlaamse zwerfvuilaanpak geëvalueerd: werpt de coaching van de lokale besturen vruchten af? Is in Vlaanderen een duidelijke kentering zichtbaar in de hoeveelheid zwerfvuil op de grond, aan bushokjes, langs autosnelwegparkings en aan glasbollen, dan worden de coachingtrajecten de daaropvolgende jaren uitgebreid met bijkomende lokale besturen.

Wilt u het zwerfvuil in uw gemeente ook krachtadig aanpakken? Stel u dan kandidaat voor een coachingtraject via netheidsnetwerk@indevuilbak.be

Hoeveel zwerfvuil belandt via de Leie in zee?

Zeventig procent van het afval in de Noordzee is wellicht afkomstig van het land. Hoe komt al dat afval in zee terecht? En hoe kunnen we dat voorkomen? De OVAM liet het onderzoeken op de Leie.

Jaarlijks belandt naar schatting 20.000 ton plastic afval in de Noordzee. Onder invloed van het zonlicht en het zeewater verweert dat zwerfvuil tot minuscule stukjes. Vissen en schelpdieren kunnen die 'microplastics' niet onderscheiden van plankton en eten ze op.

De schadelijke stoffen stapelen zich op in hun organen en dat leidt op termijn tot vergiftiging. Uiteindelijk komen ze ook in ons lichaam terecht als we vis of zeevruchten eten. Zwerfvuil aanpakken is dus niet alleen een zaak van openbare netheid, maar is ook belangrijk voor onze gezondheid en die van onze rivieren en zeeën.

Meetcampagne

Hoe komt zwerfvuil in de waterloop terecht, hoe gedraagt het zich en hoe belandt het in zee? Hoeveel en welke microplastics zitten in onze rivieren? En hoe kunnen we voorkomen dat dat afval afgevoerd wordt naar zee? Dat onderzocht eCOAST Marine Research samen met het laboratorium voor aquatische ecologie en milieutoxicologie van de Universiteit Gent in opdracht van de OVAM. In het voorjaar en het late najaar van 2014 voerden de onderzoekers twee meetcampagnes uit op de Leie.

Wat blijkt? Het zwerfvuil dat de onderzoekers in de Leie aantroffen, is afkomstig van zowel de zijrivieren en beken als van menselijke activiteiten langs de oevers. Ook vanop de fiets- en wandelpaden langs de rivier belandt er afval in het water.

Microplastics

De onderzoekers brachten de aanwezigheid van microplastics in de rivier in kaart. In de buurt van waterzuiveringsstations is de concentratie het hoogst. De huidige waterzuiveringsinstallaties zijn immers niet ontworpen om microplastics uit afvalwater te verwijderen. De nieuwste generatie van zuiveringsstations slaagt daar beter in. De meest efficiënte manier om afval en microplastics in zee te bestrijden, is voorkomen dat het afval ontstaat én in waterlopen terecht komt. Zo wordt wereldwijd gewerkt aan een ban op microplastics in cosmetica.

Afval dat toch in het water belandt, wordt best zo snel mogelijk afgevoerd naar centrale punten, zoals sluizen en stuwen, waar het gemakkelijk verwijderd kan worden. Dat voorkomt dat het afval fragmenteert tot microplastics. Vooral zwerfvuil dat in obstakels zoals overhangende takken of onverzorgde oevers belandt, is moeilijk aan te pakken. Daarom is het belangrijk om de oever regelmatig te onderhouden.

Beringen ruimt zwerfvuil uit de weg

In Beringen nam de hoeveelheid zwerfvuil tot voor kort voortdurend toe. Milieuambtenaar Annie Vanschooren: “We plaatsten steeds meer vuilnisbakken, maar dat loste het zwerfvuilprobleem niet op, integendeel.” Met ondersteuning van Indevuilbak gooide de stad de zwerfvuilproblematiek en het vuilnisbakkenbeleid drastisch om.

Tot voor kort stond er in Beringen niet minder dan vijfhonderd vuilnisbakken verspreid over de stad. Milieuambtenaar **Annie Vanschooren**: “In onze gemeente bestond tot 2013 geen specifiek beleid voor vuilnisbakken. Ze werden lukraak geplaatst op vraag van inwoners of op initiatief van aannemers, ook al waren ze op die plek niet nuttig. Onze reinigingsdienst stak er veel tijd in om die allemaal wekelijks te ledigen. Bovendien merkten we dat er al te vaak huisvuil in de publieke vuilnisbakken belandde.”

Het was tijd om in te grijpen. Voor ondersteuning klopte Beringen aan bij Indevuilbak, het gezamenlijke initiatief tegen zwerfvuil van Fost Plus, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de OVAM. Van mei 2013 tot oktober 2014 begeleidde Indevuilbak de stad in een integraal proefproject rond zwerfvuil. Annie Vanschooren: “Twee coaches volgden het project van nabij op. Ze reikten concrete acties aan om de situatie in onze gemeente te keren en deelden ervaringen van andere gemeenten, waaruit ook Beringen lessen kon trekken.”

Weg met de vuilnisbakken

Een van de eerste acties was het opzetten van een doordacht vuilnisbakkenbeleid. Om te beginnen zette de gemeente een visie op papier over het beleid: op welke locaties zijn vuilnisbakken aangegeven en hoeveel zijn er nodig? De volgende stap was om alle vuilnisbakken binnen de gemeentegrenzen in kaart te brengen. “Die inventarisatie legden we naast onze visie”, zegt Annie Vanschooren. “Zo zagen we welke vuilnisbakken op termijn zouden moeten verdwijnen.”

Vandaag staan er in Beringen een derde minder vuilnisbakken. Tegelijk is de hoeveelheid zwerfvuil stabiel gebleven. Dat is goed nieuws, maar er is nog werk aan de winkel. Annie Vanschooren: “Het zwerfvuilprobleem is pas opgelost als niemand nog afval op de grond gooit. Daarvoor is een grondige mentaliteitswijziging nodig. Via onze jaarlijkse opruimacties en ons netwerk van zwerfvuilvrijwilligers werken we daar continu aan.”

55 vrijwilligers

Onder begeleiding van Indevuilbak werkte Beringen ook aan de uitbouw van dat netwerk van vrijwilligers. “Een handvol inwoners ruimde al op eigen initiatief zwerfvuil op”, vertelt Annie Vanschooren. “Die mensen hebben we samengebracht. Daarnaast zijn we op zoek gegaan naar nieuwe vrijwilligers die mee de wegbermen wilden opruimen. Dat initiatief is een succes geworden. Onze gemeente telt vandaag al 55 vrijwilligers en dat aantal zal ongetwijfeld nog toenemen. Ze ruimen op regelmatige basis in totaal 115 kilometer bermen op. Wanneer en hoe vaak ze dat doen, bepalen ze zelf. Het doel is dat hun parcours netjes is.”

Onder de vleugels van het integrale proefproject bouwde Beringen nog een hele resem zwerfvuilinitiatieven uit, die allemaal hun vruchten afwerpen. Zo is er een affichewedstrijd voor secundaire scholen om de omgeving rond de schoolpoort en de speelplaats zwerfvuilvervrij te maken, de jaarlijkse opruimactie Straat.net, waarbij scholen en verenigingen zwerfvuil uit bermen plukken, en een project rond de selectieve inzameling van pmd in recreatiedomeinen.

Communiceren is cruciaal

Annie Vanschooren: “Andere gemeenten die hun afvalbeleid willen bijsturen, zou ik aanraden om van bij het begin alle partijen erbij te betrekken: de milieudienst, de reinigingsdienst, de gemeenschapswachten ... Door goed en regelmatig te overleggen, krijg je iedereen mee in het verhaal en dat is veel efficiënter. Ook een doorgedreven communicatie is cruciaal: zorg voor sprekende infoborden en spandoeken in het straatbeeld, een boodschap op de voertuigen van de zwerfvuildienst en infostands op evenementen. Een andere belangrijke les is dat kleinschalige projecten op een beperkt grondgebied of bij een beperkte doelgroep meer impact hebben. Het directe contact met de mensen zorgt voor een verhoogde betrokkenheid.”

OVAM stuurt ontwerp uitvoeringsplan Huishoudelijk Afval bij na openbaar onderzoek

Van 11 januari tot 10 maart 2016 liep het openbaar onderzoek over het ontwerp uitvoeringsplan Huishoudelijk Afval en *Gelijkaardig Bedrijfsafval*. 335 burgers, lokale besturen, federaties en organisaties maakten hun opmerkingen en bezwaren kenbaar. Een bloemlezing uit de meest courante reacties én de visie van de OVAM erop.

De samenleving verandert in sneltempo en dat heeft gevolgen voor de manier waarop we ons afval inzamelen. In 2015 bracht de OVAM de sociodemografische trends in kaart die op ons afkomen. Drie trends in het bijzonder beïnvloeden onze omgang met afval. Ten eerste nemen hoogbouw en kleinere woningen in belang toe. Daar hebben inwoners weinig plaats om hun afval lang te stockeren. Ten tweede belast afvalophaling de leefbaarheid in de stad. Daar komt nog bij dat niet alle stedelingen een wagen hebben, wat een bezoek aan het recyclagepark tot een hele opgave maakt. Ten derde ziet de Vlaamse bevolking er heel anders uit dan pakweg tien jaar geleden: gezinnen zijn kleiner en uiteenlopend samengesteld, de samenleving wordt diverser ... Iedereen gaat op een andere manier om met afval en reageert verschillend op acties om afval te voorkomen en te sorteren.

Die maatschappelijke evoluties vragen om een bijsturing van het afval- en materialenbeleid. In haar ontwerp uitvoeringsplan Huishoudelijk Afval en Gelijkaardig Bedrijfsafval probeert de OVAM daarop in te spelen. Van 11 januari tot 10 maart 2016 liep het openbaar onderzoek over dat ontwerpplan. Liefst 335 burgers, lokale besturen, federaties en organisaties maakten hun opmerkingen en bezwaren over. De OVAM heeft alle suggesties en bedenkingen herwerkt. Het aangepaste plan ligt nu ter goedkeuring bij de Vlaamse Regering. OVAM.link zette de belangrijkste opmerkingen op een rijtje en legde ze voor aan **Ann De Boeck** van de OVAM, die de redactie van het plan coördineerde.

Nieuw afvalplan lokt 335 reacties uit

1. “Het plan is te weinig ambitieus”

Ann De Boeck van de OVAM: “De doelstelling van dit plan is dat tegen 2022 elke Vlaming 16 kilo minder afval per jaar produceert. Dat is ambitieus, maar volgens ons realistisch. Ter vergelijking: het vorige uitvoeringsplan realiseerde van 2008 tot 2015 een reductie van 7 kilo per inwoner. Met andere woorden: met dit plan mikt Vlaanderen dubbel zo hoog.”

2. “Voor de inrichting van een minirecyclagepark moeten te veel afvalstromen verplicht ingezameld worden”

Ann De Boeck: “Hout, textiel, kringloopgoederen, vlakglas, harde kunststoffen, afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA), metalen, frituurvet en -olie: volgens het ontwerp van uitvoeringsplan moesten de inwoners die acht afvalstromen gescheiden kunnen aanbieden in een minirecyclagepark. Heel wat lokale besturen wezen erop dat die verplichting de drempel verhoogt om zo'n tijdelijk of permanent minipark in te richten. Een terechte opmerking. Daarom hebben we die verplichte stromen uit het aangepaste plan geschrapt en kunnen gemeenten zelf kiezen welk soort afval ze in hun minirecyclagepark inzamelen.”

3. “Het plan legt geen link naar het klimaatbeleid”

Ann De Boeck: “Uit onderzoek van het United Nations Environmental Programme (UNEP) blijkt dat een verbeterd afvalbeheer de uitstoot van broeikasgassen met 15 tot 20 procent kan inperken. In Vlaanderen is zeker nog meer onderzoek nodig naar het effect van afval op het klimaat. Daarom hebben we in het aangepaste uitvoeringsplan een nieuwe actie opgenomen: de ontwikkeling van een tool die in kaart brengt hoe een doordacht afvalbeheer kan bijdragen aan de reductie van CO₂.”

4. “Het plan richt zich vooral op de lokale besturen die achterhinken, niet op de gemeenten die het nu al goed doen”

Ann De Boeck: “Uiteraard wil de OVAM ook de voorlopers stimuleren om op de ingeslagen weg voort te gaan. Daarom voorzien we in subsidies voor lokale besturen die innovatieve projecten opzetten rond het lokaal sluiten van materiaalkringlopen. Stad Antwerpen deed dat al voor met het project Fashion Flows. Met steun van de OVAM tonen Flanders Fashion Institute, Plan C en StadsLab2050 in acht innovatieve experimenten hoe Antwerpen kan uitgroeien tot een circulaire modestad.”

5. “Zestien clusters van gemeenten, elk met andere doelstellingen voor restafval: dat is te veel”

Ann De Boeck: “Het uitvoeringsplan stapt af van één restafvaldoelstelling voor elke gemeente in Vlaanderen, maar werkt op maat van de lokale besturen. Het richt zich op elf doelstellingen, verdeeld over zestien clusters van gemeenten die op sociaaleconomisch vlak vergelijkbaar zijn. Zo krijgen kustgemeenten een minder strenge doelstelling omdat ze door het toerisme meer restafval produceren dan bijvoorbeeld landelijke gemeenten. We weten dat veel gemeenten bedenkingen hebben bij die nieuwe indeling. In de komende jaren plant Belfius Bank een herziening van de clusters. Op dat moment zullen we de gevolgen op de doelstellingen voor lokale besturen analyseren en waar nodig bijsturen en actualiseren. Ten slotte zijn in het aangepaste plan ook doelstellingen opgenomen voor de intercommunales. Ook voor hen is nu duidelijk welke inspanningen ze moeten leveren om de hoeveelheid restafval te verminderen.”

Op www.ovam.be/ontwerp-uitvoeringsplan vindt u de meest actuele info over het uitvoeringsplan.

Eerste gebouw uit gerecycleerd beton verrijst in Mechelen

In mei werd in Mechelen de eerste steen gelegd van de nieuwe theaterzaal van kunstencentrum NONA. Een primeur! Dit is het eerste publieke gebouw in Vlaanderen dat maximaal in gerecycleerd beton wordt opgetrokken. Het Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer onderzocht hoe gerecycleerde granulaten nog meer hun weg kunnen vinden in hoogwaardige toepassingen.

In hartje Mechelen brengt kunstencentrum NONA al dertig jaar ijzersterke theater- en dansvoorstellingen en gesmaakte jazzconcerten. Artiesten vinden er repetitieruimten en krijgen zakelijke en financiële ondersteuning. **Ilse Thienpont** van NONA: "De laatste jaren barstte ons centrum steeds meer uit zijn voegen. We merken een toenemende belangstelling voor onze programmatie, en veel voorstellingen zijn maanden op voorhand uitverkocht. Daarom hebben we beslist om een nieuwe zaal te bouwen. Die moet tegen het najaar van 2017 klaar zijn."

NONA koos bewust voor een ecologische constructie. "Van bij de openbare aanbesteding hebben we een maximaal gebruik van gerecycleerd beton en duurzame materialen als voorwaarde opgelegd. Met die keuze onderstrepen we onze waarden van duurzaamheid en zorg voor het milieu."

Strengere kwaliteitsnormen

Waar dat technisch mogelijk is, wordt voor de bouw zo veel mogelijk gerecycleerd granulaat gebruikt om vers beton te maken. **Kurt Jacobs** van leverancier Jacobs Beton: "Dat is een primeur voor Vlaanderen. De nieuwe NONA-zaal wordt het eerste publieke gebouw dat maximaal in gerecycleerd beton wordt opgetrokken. We hopen dat dit project de komende jaren in heel Vlaanderen navolging krijgt. Gerecycleerd beton is minstens even hoogwaardig van kwaliteit als beton dat uit nieuwe grondstoffen wordt gemaakt. De kwaliteitsnormen voor gerecycleerd beton zijn immers bijzonder streng."

Die kwaliteitsborging is verzekerd dankzij het beheersysteem en normenkader voor de certificatie van hoogwaardig betongranulaat. Die beschrijven hoe steenachtig puin van bouwverval moet worden getransporteerd, ingezameld en verwerkt tot hoogwaardige gerecycleerde granulaten. Het BENOR-certificaat van BE-CERT, dat bouwmaterialen certificeert en controleert, staat garant voor de kwaliteit van het hoogwaardige betonrecyclaat.

Minder primaire delfstoffen

Vlaanderen recycleert vandaag al meer dan 90% van het bouw- en sloopafval. Ongeveer 95% daarvan bestaat uit steenachtig puin: betonpuin, metselwerkpuin, een mengsel van beide ('mengpuin') of asfaltpuin. Een groot deel van die steenachtige materialen wordt gerecycleerd tot granulaten, die ook effectief hun weg vinden naar de bouwverval in Vlaanderen: in de bouw worden vandaag bijna evenveel gerecycleerde als primaire granulaten gebruikt. **Koen De Prins** van de OVAM: "Dat is een goede zaak, maar het probleem is dat het gros van die gerecycleerde granulaten veelal wordt gebruikt voor laagwaardige toepassingen zoals ophogingen en funderingen. Dat is een gemiste kans. Gerecycleerde granulaten moeten maximaal ingezet worden voor hoogwaardige toepassingen: in structurele elementen zoals wegverhardingen, muren, vloeren, kolommen en balken. Enkel op die manier kunnen we de materialenkringloop efficiënt sluiten en het gebruik van primaire delfstoffen intomen."

Maar hoe zet je de kentering naar een hoogwaardig gebruik van gerecycleerde granulaten in gang op de werf? Dat onderzocht het Steunpunt

Duurzaam Materialenbeheer (SuMMA), de onderzoekspijler van het Vlaams Materialenprogramma, in opdracht van de OVAM. Koen De Prins: "De studie bracht een aantal knelpunten aan het licht die de hoogwaardige inzet van recyclaten in de weg staan. Aannemers en bouwheren hebben ondanks de certificaten soms nog twijfels over de kwaliteit van gerecycleerde granulaten. Ook is het hoogwaardige gebruik van recyclaten in de meeste standaardbestekken voor bouwopdrachten geen specifieke voorwaarde, of het gebruik ervan is slechts beperkt toegelaten."

SuMMA doet in de studie een aantal voorstellen om die knelpunten weg te werken. Koen De Prins: "Een mogelijke piste is om producenten van bouwmaterialen te verplichten een minimumpercentage gerecycleerde granulaten te verwerken in hun producten. Ook betoncentrales en metselwerkproducenten kunnen via een heffing gestimuleerd worden om zo weinig mogelijk primaire granulaten te gebruiken. Met de opbrengst daarvan kan het gebruik van gerecycleerde granulaten in hoogwaardige toepassingen ondersteund worden. Samen met de bouwsector bekijken we nu of en hoe die nieuwe beleidsinstrumenten het gebruik van gerecycleerde granulaten kunnen stimuleren."

U vindt de volledige studie Stimuleren van het Gebruik van Gerecycleerde (en Secundaire) Granulaten in Hoogwaardige Toepassingen op www.ovam.be/gerecycleerdegranulaten

Bouw slurpt wereldwijd helft van alle grondstoffen op

De komende jaren zal de vraag naar gebouwen in Vlaanderen sterk stijgen. Tegen 2050 zijn er naar schatting een miljoen Vlamingen meer dan vandaag. Bovendien verandert de bevolking in sneltempo van samenstelling. Om die demografische evolutie op te vangen, heeft Vlaanderen al tegen 2030 meer dan 300.000 nieuwe wooneenheden nodig.

Maar bouwactiviteiten hebben een grote impact op het milieu. Volgens UNEP (United Nations Environment Programme, 2004) zijn ze wereldwijd verantwoordelijk voor bijna 40 procent van het energieverbruik en de helft van het globale grondstoffenverbruik.

Het materiaalgebruik in Vlaanderen hoort vandaag bij de hoogste van de Europese Unie. Tegelijk zijn grondstoffen in onze regio schaars. Bovendien wordt het ontginnen van materialen steeds moeilijker en duurder. Vlaanderen is dus kwetsbaar als het om grondstoffen gaat. Dat geldt ook voor de grondstoffen in de bouw.

Om het hoofd te bieden aan de toenemende grondstoffenschaarste en de stijgende grondstoffeprijzen, moet Vlaanderen op een intelligente manier omspringen met materialen. Door ze te recycleren en te hergebruiken en zo de kringloop te sluiten, worden we minder afhankelijk van grondstoffenimport, moeten we minder delfstoffen ontginnen, komt er minder CO₂ vrij, storten we minder bouwafval en moeten vrachtwagens en schepen minder kilometers afleggen. In haar beleidsprogramma Materiaalbewust Bouwen in Kringlopen zette de OVAM de krijtlijnen uit om samen met de bouwsector werk te maken van dat duurzame materialenbeheer.

Meer info:
www.ovam.be/afval-materialen/specifieke-afvalstromen-materiaalkringlopen/materiaalbewust-bouwen-in-kringlopen

OVAM en VMM starten met uitgebreid communicatietraject

Buurt wordt nauw betrokken bij sanering Winterbeek

Jarenlange voorbereiding

De Winterbeek in Tessenderlo maakt deel uit van de Vallei van de Drie Beken, een Europees beschermd natuurgebied. De waterloop is al decennialang verontreinigd met zware metalen zoals cadmium en radium. Dat heeft een negatieve impact op de grond, de waterkwaliteit en de natuur. Begin maart 2016 sloten de OVAM, de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en Tessenderlo Group een samenwerkingsovereenkomst af om de Winterbeek te saneren. Daarbij zijn ze niet over één nacht ijs gegaan. De sanering is jarenlang voorbereid in overleg met alle actoren: het Agentschap Natuur en Bos, het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle (FANC), de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, Provincie Limburg, Provincie Vlaams-Brabant, Watering van de 8 Beken en de betrokken gemeenten.

Klaar tegen 2020

Over een lengte van 17 kilometer wordt de waterbodem weggehaald en waar nodig weer aangevuld met zuivere grond. Ook de oevers en de overstromingsgebieden krijgen een grondige schoonmaakbeurt.

De verontreinigde grond wordt afgevoerd naar een saneringsberging op het terrein van Tessenderlo Chemie.

Om de werkzaamheden vlot te organiseren, zullen ze in vier fasen verlopen. De betrokken eigenaars worden uitgebreid geïnformeerd. Na elke fase volgt een grondige evaluatie en indien nodig wordt de werkwijze bijgesteld. Als alles naar wens verloopt, moet de sanering in 2020 achter de rug zijn.

Achthonderd gezinnen, samen eigenaar van bijna 1000 percelen grond: de sanering van de Winterbeek in Tessenderlo raakt veel mensen. Om de werkzaamheden vlot te laten verlopen, zijn de OVAM en de Vlaamse Milieumaatschappij met een grootscheeps communicatietraject gestart: "Er is een grote vraag naar informatie."

Om de Winterbeek te saneren, hebben de OVAM en de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) toegang nodig tot bijna 1000 percelen grond. Een goed contact met de buurt is dus geen overbodige luxe. "In elk bodemsaneringsproject waarbij privégronden betrokken zijn, streven we naar een heldere communicatie met de betrokkenen. De eigenaars worden schriftelijk verwittigd zodra de sanering is aangevraagd", zegt **Caroline Van Gool** van de OVAM. "Iedereen kan de plannen inkijken en opmerkingen indienen. Als iemand bijvoorbeeld aangeeft dat een bepaalde toegangsweg niet geschikt is voor zware vrachtwagens, dan houden we daar rekening mee."

In Tessenderlo zijn de OVAM en de VMM met een extra communicatietraject gestart. Waarom was dat nodig?

Caroline Van Gool: "De sanering van de Winterbeek is een uitgebreid project. We kunnen niet verwachten dat alle eigenaars en buurtbewoners de plannen van naaldje tot draadje gaan lezen. Daarom hebben we extra kanalen ingeschakeld om de mensen te informeren."

Jules Houtmeyers & Tom Claes,
Tessenderlo Group

"Goed dat historische verontreiniging wordt aangepakt"

"De historische verontreiniging van de Winterbeek gaat terug tot de jaren dertig van de vorige eeuw, toen Tessenderlo Chemie zich in Ham vestigde. Al sinds midden jaren tachtig zuiveren we al het afvalwater voor lozing in de beek. Dat ook de historische verontreiniging nu wordt aangepakt, vinden we belangrijk. Tessenderlo Chemie neemt een deel van de saneringskost op zich en staat in voor de veilige berging van alle uitgegraven slib en grond uit de Winterbeek. Op die manier dragen we ons steentje bij aan de sanering van de Winterbeek."

Nik Dezillie, VMM

“Van dode naar springlevende beek”

“De Winterbeek is een van de weinige waterlopen in ons land die in de jaren zestig niet werd rechtgetrokken. Die kronkelende loop maakt hem ecologisch gezien heel waardevol. Toch was de beek tot voor kort biologisch dood door de ondermaatse waterkwaliteit. Sinds 2014 loost Tessenderlo Chemie 90 procent minder afvalwater in de beek en dat werpt nu al zijn vruchten af: liefst vijftien vissoorten voelen zich er thuis, telden we bij de laatste metingen. Nu ook de waterbodem en de oevers van de Winterbeek gesaneerd worden, ontstaat hier straks ongetwijfeld een bijzonder waardevol natuurgebied.”

Voor welke kanalen hebben jullie gekozen?

“De eigenaars die betrokken zijn bij de eerste fase van de werken werden in maart met een brief op de hoogte gebracht van de geplande bodemsanering. Ze werden uitgenodigd om de plannen in te kijken op het gemeentehuis en voor het infomoment op 13 april. Bij de brief zat ook een brochure met meer info over het hoe en waarom van het project.”

“Ook grondeigenaars die pas bij de volgende fasen betrokken zijn, hebben al vragen. Daarom hebben we een website opgericht, www.winterbeek.be, waar iedereen de meest recente gegevens over de sanering kan terugvinden. Je kunt er ook de brochure downloaden. We houden de website tijdens het hele project up-to-date. Zodra een nieuwe projectfase van start gaat, krijgen de betrokken grondeigenaars een brief.”

Zijn jullie ook rechtstreeks met de eigenaars gaan praten?

“We zijn niet van deur tot deur gegaan, dat zou te veel tijd vragen. Maar we hebben wel een infomarkt georganiseerd op 13 april. Tijdens dat infomoment konden alle eigenaars van gronden uit de eerste fase vragen stellen over die eerste fase van het project: welke percelen zijn erbij betrokken, welke werkzaamheden zullen we uitvoeren...? Ook buurtbewoners, milieuraadsleden, natuurverenigingen en andere geïnteresseerden waren welkom. De infomarkt werd vooraf aangekondigd per brief, tijdens een persmoment en via de infobladen van de betrokken gemeenten.”

Speelt het communicatietraject een belangrijke rol in dit project?

“Absoluut, zeker omdat er zoveel grondeigenaars bij betrokken zijn. Het is belangrijk dat de mensen weten wat we gaan doen en waarom. Veel eigenaars zitten met vragen: waarom is de sanering nodig, zijn er gezondheidsrisico's, gaat het uitzicht van mijn perceel veranderen? Die zorgen willen we wegnemen.”

“De reacties zijn overwegend positief. De meeste eigenaars weten al jaren dat de Winterbeek verontreinigd is en zijn opgelucht dat we die gaan saneren. Het gaat zelfs zover dat eigenaars van percelen die níet geselecteerd zijn, komen vragen of we ze ook in de sanering willen opnemen. De mensen zijn overtuigd van het nut van de werkzaamheden. Dat is een mooi resultaat.”

Studie analyseert juridische en economische rol van beheersorganismen

Hoe efficiënt zijn Bebat, Recupel en Recytyre?

Werken beheersorganismen als Bebat, Recupel en Recytyre efficiënt en conform de wet? Een grootschalige studie schetst de pro's en contra's van het Vlaamse model en doet enkele opmerkelijke aanbevelingen.

U kent ze wel: de kartonnen doosjes van Bebat voor gebruikte batterijen in supermarkten, bij juweliers en in de doe-het-zelfzaak. Bebat haalt die batterijen op en zorgt ervoor dat ze gesorteerd en gerecycleerd worden. Daarmee voldoet de vzw aan de zogenaamde aanvaardingsplicht: in ons land zijn producenten verplicht om hun afgedankte producten in te zamelen. Heel wat producenten hebben zich verenigd in beheersorganismen om die inzameling en verwerking collectief te organiseren. Zo heb je naast Bebat ook Recupel, voor elektrische en elektronische apparaten, en Recytyre, voor afvalbanden.

De jongste jaren rezen er steeds meer vragen over de economische en juridische kant van de beheersorganismen. Zo vernietigde de Raad van State in 2015 een deel van de Waalse wetgeving rond de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV). Daarbij is de producent verantwoordelijk voor de volledige levenscyclus van zijn product, ook voor de terugname en recyclage. Die UPV zou het mededingingsrecht (recht op concurrentie) in het gedrang kunnen brengen. **Roeland Bracke** van de OVAM: “Ook in onze buurlanden werd de monopoliepositie van de beheersorganismen al meermaals juridisch aangevochten. Ons klassieke model (met één beheersorganisme) wordt in andere landen steeds meer vervangen door een model met concurrerende beheersorganismen. Daarom liet de OVAM onderzoeken of de werking van de beheersorganismen in Vlaanderen nog wel juridisch geldig en economisch efficiënt is.”

Geen misbruik

De conclusie? Het Vlaamse model blijft overeind: de beheersorganismen opereren volgens de wettelijke voorschriften van marktwerking en zijn bovendien economisch efficiënt. Roeland Bracke: “De monopolieposi-

tie van beheersorganismen in Vlaanderen heeft voor- en nadelen. De studie besluit dat de voordelen opwegen tegen de mogelijke nadelen. Van eventueel misbruik van dominante positie is geen sprake. De beheersorganismen zijn vzw's; ze worden niet gedreven door winstmaximalisatie. De doelstellingen van producenten, beheersorganismen en consumenten lopen dus gelijk: zo laag mogelijke prijzen voor de consument. En voor de overheid is de controle en het beheer van de inzameling en verwerking van afvalstoffen een pak eenvoudiger, omdat er – anders dan in onze buurlanden – per afvalstroom slechts één aanspreekpartner is.”

Laptopaccu wordt duurder

Maar er zijn ook kanttekeningen: zo kan het gebrek aan concurrentie een rem zetten op de dynamiek van de beheersorganismen. Daarvoor neemt de OVAM wel voorzorgsmaatregelen, vertelt Roeland Bracke: “Om innovatie te stimuleren herziet de OVAM de wettelijke doelstellingen van de beheersorganismen regelmatig.”

De onderzoekers doen in de studie ook enkele aanbevelingen om de efficiëntie van het systeem te verhogen. Roeland Bracke: “Consumenten betalen vandaag bijvoorbeeld een even hoge bijdrage aan Bebat voor een doorsnee alkalinebatterij uit een afstandsbediening als voor een lithium-ionbatterij uit een laptop. Een aanpassing van de tarieven beantwoordt beter aan de mededingingswet en is bovendien beter voor het milieu. Ook belangrijk: de beheersorganismen doen voor de verwerking van de ingezamelde producten best zo veel mogelijk beroep op private operatoren uit de afvalsector, eerder dan die taak zelf uit te voeren.”

Bekijk de volledige studie op www.ovam.be/werking-beheersorganismen-onder-de-loep

In Aalst startte de OVAM dit voorjaar met bodemonderzoeken in een woonzone met 464 gronden van particulieren. Een daarvan is het perceel van Hugo Spaenhoven. Zijn overgrootouders bouwden er rond 1910 een steenbakkerij.

Wonen op een oude steenoven

Hugo Spaenhoven met zijn moeder.

“Toen mijn oma een jaar of 10 was, bouwden haar ouders een kleine steenbakoven op hun erf”, vertelt Hugo Spaenhoven. “Die zag je in die tijd overal in Aalst. Omdat het vervoer van stenen met paard en kar tijdrovend en duur was, maakten de meeste mensen hun eigen veldoven. Zo ook mijn overgrootouders. Met behulp van hun steenbakkerij bouwden ze een huis voor elk van hun kinderen. Mijn grootmoeder vertelde me dat ze als kind telkens de kolen uit de oven moest gaan rapen om te gebruiken voor de volgende lading bakstenen.”

Of de grond van Hugo Spaenhoven vandaag al dan niet verontreinigd is, dat moeten bodemstaalnames uitwijzen. Die passen in het globaal bodemonderzoek dat de OVAM in mei opstartte op de 464 percelen, verspreid over 24 locaties. Daar vonden in het verleden diverse industriële activiteiten plaats; naast steenbakkerijen ging het ook om textiel- en ledernijverheid, chemische en metaalnijverheid, een modder- en slijkdepot, een garage en de opslag van mazout.

Minder rompslomp

De OVAM heeft de afzonderlijke woonpercelen waarop vroeger een risicovolle activiteit plaatsvond tot één geheel gegroepeerd via een sitebesluit. Voor al die percelen is nu nog maar één globaal bodemonderzoek nodig. Die globale aanpak garandeert dat de bewoners en eigenaars snel informatie krijgen over de kwaliteit van de bodem en zorgt voor minder administratieve rompslomp. Bovendien neemt de OVAM de kosten van het bodemonderzoek en de eventuele sanering volledig op zich.

Hugo Spaenhoven verwacht dat de bodemdeskundigen op zijn eigen perceel geen verontreiniging zullen aantreffen: “De grond van mijn familie is ondertussen opgesplitst in verschillende percelen. De bakoven stond op de plek waar nu twee scholen en woningen liggen, in de Bedrijvigheidsstraat. Dat weet ik dankzij de verhalen van mijn grootmoeder over haar jeugdijaren. Maar de meeste van mijn burens hebben geen idee welke activiteiten in het verleden op hun grond plaatsvonden.”

Noteer alvast in uw agenda: Open Bedrijvendag op 2 oktober

Een repaircafé voor fietsen, een workshop upcycling en een tentoonstelling over circulaire economie: op zondag 2 oktober opent de OVAM de werf van de voormalige fietsvelgenproducent Alesa in Schoten met een veelbelovend programma.

In 2016 viert de OVAM haar 35ste verjaardag. Om dat te vieren neemt ze deel aan Open Bedrijvendag en laat ze iedereen van dichtbij kennismaken met de circulaire economie en een bodemsanering. Op de werf van de voormalige fietsvelgenproducent Alesa in Schoten ontdekt u waarom een bodemsanering zo belangrijk is.

Aan het kanaal in Schoten werden tot aan het faillissement van Alesa in 2002 fietsvelgen gemaakt. Die activiteiten verontreinigden de bodem tot een diepte van 40 meter. In mei 2016 werden de bouwvallige loodsen afgebroken. Deze zomer start de ontgraving van de verontreiniging. Zodra de sanering is afgerond, kan de herontwikkeling starten.

Op 2 oktober kunt u met eigen ogen zien hoe de OVAM een grootschalige verontreiniging aanpakt. Verder op het programma:

- **repaircafé** voor fietsen
- workshop **Upcycling** met **Evvy Puelinckx**
- tentoonstelling over **circulaire economie**
- ...

Meer info: www.ovam.be

Meer weten?

De OVAM is geïnteresseerd in uw vragen, opmerkingen en suggesties.

Schrijf ons via ovam.link@ovam.be

www.facebook.com/ovam.be

@PersAtOVAM

Colofon

Verantwoordelijke uitgever en hoofdredacteur: Jan Verheyen - Redactieraad: Sofie Feytons, Lander Wantens, Ilse Pepermans, Sofie De Keyser, Willy Sarlee, Anne Vandeputte en Els Van Camp. Redactieadres: OVAM, Stationsstraat 110, 2800 Mechelen, ovam.link@ovam.be - Foto's: OVAM, Agentschap Wegen en Verkeer, gemeente Beringen, NONA, VMM, Bart Lasuy, shutterstock. Redactie en realisatie: www.pantareinpublishing.be. Wettelijk depotnummer: D/2016/5024/05 - Oplage: 3250 ex. - De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de OVAM. Gegevens uit deze nieuwsbrief mag u overnemen mits de bron wordt vermeld. De OVAM en de bij deze uitgave betrokken redactie en medewerkers aanvaarden geen aansprakelijkheid voor gevolgen die zouden kunnen ontstaan uit het gebruik van in deze uitgave opgenomen informatie.